

Верховний
Суд

Звільнення директора ТОВ/АТ за власним бажанням – корпоративний чи трудовий спір ?

Ганна Вронська
суддя Верховного Суду

Практика Великої Палати Верховного Суду

Щодо юрисдикції спорів про припинення повноважень одноосібного виконавчого органу товариства у разі подання директором заяви про розірвання з його ініціативи трудового договору, укладеного на невизначений строк

Спир щодо припинення трудового договору одноосібного виконавчого органу (директора) ТОВ є спором, який **виник із корпоративних відносин**, оскільки пов'язаний із реалізацією загальними зборами цього товариства їхньої компетенції щодо формування виконавчого органу та припинення його повноважень.

Тому такий спір стосується управління юридичною особою і належить до юрисдикції господарського суду. Відсутність у позовній заяві обґрунтування позивачем, який є директором товариства, участі у відносинах управління останнім і їхнього припинення у разі задоволення позову не впливає на існування спору, пов'язаного з управлінням товариством.

- ❑ На відміну від випадку, коли роботодавець в особі загальних зборів товариства ініціює припинення повноважень одноосібного виконавчого органу згідно з п. 5 ч. 1 ст. 41 КЗпП України (припинення повноважень посадових осіб), директор у разі вияву ним ініціативи згідно зі ст. 38 КЗпП України щодо звільнення з посади **може сам ініціювати скликання** загальних зборів учасників товариства для вирішення питання про своє звільнення.
- ❑ У випадку відсутності рішення скликаних загальних зборів учасників товариства про звільнення директора товариства, зокрема через неможливість зібрати кворум для проведення цих зборів, директор **має право звернутися до суду** з вимогою про припинення його повноважень.

□ Позивач, виконуючи повноваження одноосібного виконавчого органу товариства, звернувся з позовом до самого товариства про визнання трудових відносин і відносин представництва припиненими, а також про зобов'язання райдержадміністрації вчинити реєстраційні дії зі зміни відповідних відомостей про товариство в ЄДР.

□ Отже, вимоги позивача спрямовані на припинення повноважень директора, обраного загальними зборами учасників товариства. Тому цей **спір пов'язаний із управлінням товариством**. Наслідки його вирішення можуть впливати на трудові відносини позивача з товариством, що не змінює корпоративного характеру такого спору.

Постанова ВП ВС від 14.06.2023 № 448/362/22

- ❑ Звернення до суду особи, яка є одноосібним виконавчим органом товариства, для припинення її повноважень, зокрема у випадку, якщо загальні збори учасників не розглядають заяву про звільнення з посади директора, пов'язане з корпоративними відносинами у цьому товаристві.
- ❑ Тому доцільно зберігати єдину юрисдикційну належність спорів про припинення повноважень одноосібного виконавчого органу товариства чи члена колегіального такого органу для формування стабільної та послідовної судової практики щодо віднесення таких спорів до господарської юрисдикції.
- ❑ Корпоративні права на участь в управлінні товариством його учасники реалізують, зокрема, шляхом прийняття компетентним органом товариства рішення щодо припинення повноважень одноосібного виконавчого органу (директора). Таке рішення може мати наслідки для трудових відносин, але визначальними у таких ситуаціях є відносини корпоративні.

Відступ !

З метою узгодження практики ВС щодо розгляду за правилами господарського судочинства спорів про припинення повноважень одноосібного виконавчого органу товариства у разі подання директором заяви про розірвання з його ініціативи трудового договору, укладеного на невизначений строк, **ВП ВС вважає за необхідне відступити від висновку, сформульованого ВС у складі колегії суддів Першої судової палати КЦС у постанові від 24. 12. 2019 у справі №758/1861/18 щодо юрисдикції спору.**

Щодо правової природи відносин, що існують між ТОВ та його директором, який ініціював своє звільнення з цієї посади, і про те, у який спосіб директор товариства, якого позбавлено можливості звільнитись, може ефективно захистити відповідне право

- ❑ Оскільки Товариство не уклало з позивачем трудового договору (контракту), ВП ВС дійшла висновку про те, що між ним та Товариством не виникав спір стосовно припинення такого правочину.
- ❑ Відтак неправильними є висновки судів попередніх інстанцій та доводи учасників цієї справи про необхідність застосування у спірних правовідносинах норм КзпП України, зокрема ст. 38 цього Кодексу, яка визначає порядок розірвання трудового договору, укладеного на невизначений строк, з ініціативи працівника.

- ❑ Водночас в обох випадках – коли особу обрано до складу виконавчого органу (між товариством та особою встановлені відносини управління товариством) та укладено трудовий договір (встановлені трудові відносини) і коли існують тільки відносини з управління товариством без укладення трудового договору – саме відносини з управління товариством, у яких директору надані відповідні повноваження, за здійснення яких він несе встановлену законом відповідальність, становлять основу відносин між товариством та цією особою.
- ❑ При цьому ВП ВС враховує, що позовні вимоги про визнання трудових правовідносин припиненими, або про звільнення, або про припинення трудових правовідносин та / або правовідносин представництва у такому спорі спрямовані насамперед на припинення правовідносин з управління, які існують між директором та товариством.

Відступ!

від висновків ВС про застосування в подібних правовідносинах положень законодавства про працю, зокрема, ст. 38 КЗпП України, викладених у постановках від 24.12.2019 у справі № 758/1861/18, від 17.03.2021 у справі № 761/40378/18 та від 19.01.2022 у справі № 911/719/21 в частині тверджень про те, що відповідно до трудового законодавства України **керівник** товариства (директор), **як і будь-який інший працівник**, має право звільнитися за власним бажанням, попередивши власника або уповноважений ним орган про таке звільнення письмово за два тижні, а також про те, що **визначальним** при вирішенні справ цієї категорії є не перевірка дотримання керівником юридичної особи порядку скликання загальних зборів учасників товариства, а **волевиявлення працівника на звільнення** з роботи та дотримання ним процедури звільнення, передбаченої ч. 1 ст. 38 КЗпП України.

Ухвала ВП ВС від 22.02.2024 у справі № 752/21453/20

- За правилами цивільного судочинства треба розглядати спори, в яких позивач оскаржує законність розірвання з ним трудового договору з підстав, передбачених КЗпП України, крім такого розірвання за п. 5 ч. 1 ст. 41 КЗпП України (припинення повноважень за ч. 3 ст. 99 ЦК України).
- До юрисдикції господарського суду за п. 3 ч. 1 ст. 20 ГПК України належать спори, в яких позивач, відсторонений від посади керівника юридичної особи (її виконавчого органу), або позивач, повноваження якого як керівника юридичної особи (її виконавчого органу) припинені за ч. 3 ст. 99 ЦК України, п. 5 ч. 1 ст. 41 КЗпП України, оспорує законність дій органу управління юридичної особи (загальних зборів, наглядової ради) з такого відсторонення або звільнення (припинення повноважень).
- Оскільки в постанові від 15.09.2020 у справі № 205/4196/18 ВП ВС вже сформулювала підхід щодо розмежування між цивільною та господарською юрисдикцією спорів про звільнення керівника юридичної особи, не відбулось змін в законодавстві, у суспільних відносинах, що давало б вагомі підстави для відступу від вже сформованого висновку, тому передача цієї справи на розгляд ВП ВС з підстав, передбачених ч. 4 ст. 403 ЦПК України, не є доцільною.

Практика Касаційного господарського суду

Постанова КГС ВС від 19.01.2022 у справі № 911/719/21

- ❑ Позивач як директор товариства не має самостійних повноважень щодо вирішення питання про своє звільнення з посади директора.
- ❑ Відповідно до ч. 2, 3 ст. 32 Закону України "Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю" **виконавчий орган товариства скликає загальні збори.**
- ❑ Незважаючи на те, що право на працю безумовно є правом, а не обов'язком, для належної реалізації свого права на звільнення за власним бажанням керівник (директор) товариства має не тільки написати заяву про звільнення за власним бажанням на підставі ст. 38 КЗпП України та подати/надіслати її всім учасникам товариства, а й **за власною ініціативою**, як виконавчий орган товариства, **скликати загальні збори** учасників товариства, на вирішення яких і поставити питання щодо свого звільнення.

Практика Касаційного цивільного суду

Постанова КЦС ВС від 09.08.2023 у справі № 756/5516/20

КЦС ВС, направляючи на новий розгляд справу щодо спору про визнання трудових правовідносин припиненими та виключення з ЄДР запису про директора, вказав на те, що апеляційному суду **слід врахувати** правові висновки, викладені у спірних **правовідносинах ВП ВС у постанові від 14.06.2023 у справі №448/362/22** про те, що:

- звернення до суду особи, яка є одноосібним виконавчим органом товариства, для припинення її повноважень, зокрема у випадку, якщо загальні збори учасників не розглядають заяву про звільнення з посади директора, пов'язане з корпоративними відносинами у цьому товаристві. Тому доцільно зберігати єдину юрисдикційну належність спорів про припинення повноважень одноосібного виконавчого органу товариства чи члена колегіального такого органу для формування стабільної та послідовної судової практики щодо віднесення таких спорів до господарської юрисдикції. Корпоративні права на участь в управлінні товариством його учасники реалізують, зокрема, шляхом прийняття компетентним органом товариства рішення щодо припинення повноважень одноосібного виконавчого органу (директора). Таке рішення може мати наслідки для трудових відносин, але визначальними у таких ситуаціях є відносини корпоративні.
- вимогу позивача стосовно виключення з ЄДР запису про директора товариства слід розглянути у господарській юрисдикції разом із вимогою про визнання трудових відносин і відносин представництва припиненими, але не тому, що перша є похідною від другої. Належність й ефективність обох зазначених вимог має оцінити під час розгляду справи господарський суд.

Постанова КЦС ВС від 19.07.2023 у справі № 757/62722/19-ц

КЦС ВС врахував правові висновки, викладені у постанові ВП ВС від 14. 06. 2023 у справі № 448/362/22, які є обов'язковими для врахування при вирішенні даного спору.

Спiр щодо припинення трудового договору одноосiбного виконавчого органу (директора) ТОВ є спором, який **виник iз корпоративних вiдносин**, оскiльки стосується реалiзацiї загальними зборами цього товариства iхньої компетенцiї щодо формування виконавчого органу та припинення його повноважень. Тому такий спiр пов'язаний iз управлiнням юридичною особою та належить **до юрисдикцiї господарського суду** (п. 73 вищевказаної постанови ВП ВС).

Верховний
Суд

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!